

ESIETENDUB

R. STRAUSSI

«SALOME»

Täna esietendub RAT «Estonias» Richard Strauss'i ooper «Salome» (Oscar Wilde'i samanimelise draama järgi). Dirigent on Neeme Järvi, lavastaja Udo Väljaots, kunstnik Agu Püüman, ballettmeister Mai Murdmaa, dirigendi assistent Peeter Lilje. Salomet, maailma ooperiliteratuuri üht huvitavamat ja raskemat osa, kehastavad Mare Jõgeva, Jenny Anvelt ja Solveig Raja. Teistes peaosades esinevad Kalju Karask ja Aleksander Püvi (nelivürst Herodes), Aino Külvand, Liidia Panova ja Urve Tauts (Herodias), Tiit Kuusik ja Ahti Männik (prohvet Johhanaan).

*

Richard Strauss (1864—1949) esimene ooper «Guntram» (1893) kukkus läbi. Teine, «Tulepuudus» («Feuersnot», 1901), saavutas edu. Kolmandale, «Salomele» (1905), sai osaks hiilgav tunnus- tuse kogu maailmas. Esietenduse järel Dresdenis 1905. a. detsembris lavastati «Salome» kahe aasta jooksul 50 teatris, 1911. aastaks oli ooperit mängitud peaaegu kõigis Euroopa maades, vaatamata siin-seal tekkinud raskustele tsensuuriga. Näiteks Viinis, kus Gustav Mahler tahtis «Salome» tuua lavale ühel ajal Dresdeni esietendusega, anti selleks luba alles 1911. aastal, pärast Mahleri surma.

Tsensuuritakistused usulis-moraalsetel põhjendustel olid saatnud Wilde'i näidendi alates selle ilmumisest 1893. a. Piibliepisood Herodiase tütre, kes tahtis Herodesese ees ja nõudis tasuks Ristija Johannese pead, äratas mitme XIX sajandi kirjaniku ja poeedi fantaasiat. Heinel, Mallarmé ja Flaubert'il kaotab prohvet elu Herodiase tahtel, tema tütar on vaid sõnakuulelik laps. Wilde'il on Herodiase tütre saanud



draama keskne kuju, kelles segunevad naiivsus ja pahelisus.

Richard Strauss'i jõuline muusika annab Wilde'i näidendile uue värvingu. Nimikangelanna kohta on ta ise öelnud: «Igaüks, kes on viibinud Idas ja näinud sealsete naiste suursugusust, mõistab, et Salomet tuleb mängida kui puhast neitsit, idamaist printsessi, kõige lihtsamate ja väarikamate žestidega; tema häving kokkupõrkes uue maailma imega peab äratama kaastunnet, ja mitte hirmu ega põlgust!»

Nende Strauss'i sõnadega on kooskõlas ooperi uuem lavastuslik kontseptsioon (näit. Berliini «Komische Oper'i» 1963. a. lavastus), mis näeb Salomet mitte kui «patoloogilist juhtumit», vaid kui inimest, kes ei suuda leida oma kohta vana ja uue vahel: Herodesese palee vanatestamentlikku julma ja passivivat maailma ta vihkab, Johhanaani ebatavalisus tõmbab teda enda poole, prohveti resoluutset loobumiskäsku ta aga ei mõista. Muide, Johhanaani muusika kohta on hilisemad kriitikud õigesti märkinud, et see on sajatades veenvam kui kristlikku armuõpetust kuulutades.

R. Strauss jäi põhiliselt ka meie sa- jandil romantikuks. Uutest muusikalis- test vooludest läks ta kõige kaugemale kaasa ekspressionismiga — ooperites «Salome» ja «Elektra» (1908). Need on kõlaliseltsel tema kõige keerulisemad teo- sed.

Kaasaegsed «Salomest»:

«Minu mulje tugevneb iga korraga ja ma olen kindel, et see on üks meie aja suurimaid šedöövreid.»

(Gustav Mahler)

«Selge hullumeelsus!»

(Cosima Wagner)

«Jumal, kui närviline muusikal! Kuula- tes on tunne, nagu roniksid pükstes mai- põrnikad!»

(R. Strauss'i isa Franz Strauss)

«Esiteks, näidend ise on Teie töötlu- ses... algusest lõpuni üksainus dramaa- tiline crescendo. Ja muusikal on samasu- gused väärtused. Ta pole mitte ainult ko- gu aeg väga elav ja sädelev, vaid ka väga eesmärgikindel; ta suundub lahenduse poo- le nagu jõgi mere poole.

Teie instrumentatsioonist. Võib olla vaid üks arvamus: see on kunstiime.»

(Romain Rolland)

MERIKE VAITMAA

● «Sirp ja Vasar» nr. 52 (1568)

28. detsember 1973